

УДК 349.3

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2026.01.2.6>

ЩОДО ЗАКОНОДАВЧОГО ВИЗНАЧЕННЯ ОТРИМУВАЧІВ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ

Гаврилюк Ю.М.,

*аспірантка кафедри соціального права
Львівського національного університету**імені Івана Франка,*

ORCID: 0000-0003-0748-9585

e-mail: yuliya.havrylyuk@lnu.edu.ua

Гаврилюк Ю.М. Щодо законодавчого визначення отримувачів соціальних послуг.

У статті розглянуто деякі дискусійні питання законодавчого визначення отримувачів соціальних послуг. Відзначено, що сфера соціальних послуг як складова соціального захисту формується та функціонує навколо соціально-правоможних суб'єктів та орієнтується на задоволення їх потреб. Критично проаналізовано висновки та аргументи науковців, а також положення законодавства, де отримувачем соціальних послуг визначено соціальну групу/вразливу групу населення. Досліджено поняття «соціальна група». З'ясовано сутність «вразливості» як характеристики суб'єкта права на соціальні послуги. Звернено увагу, що Закон України «Про соціальні послуги» не закріплює переліку суб'єктів, які є у складі вразливої групи населення та можуть претендувати на отримання соціальних послуг. Акцентовано, що основну частину такої групи становлять сім'ї з дітьми в контексті виконання батьківських обов'язків та дотримання інтересів дитини. З'ясовуючи сутність поняття «складні життєві обставини», обґрунтовано, що наявність цих обставин у житті особи/сім'ї сама по собі не підтверджує потребу в соціальних послугах. Така встановлюється під час процедури оцінювання як юридичний факт за результатом взаємодії соціального менеджера/фахівця із соціальною роботою із особою/сім'єю. Фактично, законодавець визначив перелік обставин, настання яких може спричинити вразливість суб'єкта або потрапляння його у складні життєві обставини. Наявність однієї із таких обставин у житті особи/сім'ї є критерієм зачислення її (особи/сім'ї) до відповідної вразливої соціальної групи. Приналежність особи/сім'ї до однієї із соціальних груп не свідчить про надання усім членам такої групи однакових чи тотожних соціальних послуг. У кожному випадку надходження інформації про перебування особи/сім'ї у ситуації, яка може спричинити вразливість чи складну життєву обставину, соціальним менеджером громади проводиться виявлення та оцінювання випадку для визначення найбільш ефективного/потрібного реагування. У кожній індивідуальній ситуації оцінюється не лише сама обставина, а й інші умови проживання/перебування особи/сім'ї. Наводяться аргументи, що законодавчий поділ отримувачів соціальних послуг на вразливі групи населення та осіб/сімей, котрі перебувають у складних життєвих обставинах, є умовним та не має свого практичного застосування. Запропоновано передбачити єдиний перелік обставин, наявність яких визначає особу/сім'ю як суб'єкта потреби соціальних послуг.

Ключові слова: соціальний захист, соціальне законодавство, отримувач соціальних послуг, вразливі групи населення, оцінювання потреб отримувача, реалізація права на соціальні послуги, складна життєва обставина, соціальна група, соціально-правоможні суб'єкти права.

Havryliuk Y.M. Regarding the legislative definition of social service recipients.

The article discusses some controversial issues regarding the legislative definition of social service recipients. It is noted that the sphere of social services as a component of social protection is formed and functions around socially eligible entities and is oriented toward meeting their needs. The conclusions and arguments of scholars, as well as the provisions of legislation defining social groups/vulnerable groups of the population as recipients of social services, are critically analyzed. The concept of "social group" is examined. The essence of "vulnerability" as a characteristic of a subject of the right to social services is clarified. It was noted that the Law of Ukraine "On Social Services" does not establish a list of entities that are part of vulnerable groups of the population and are eligible for social services. It was emphasized that the majority of such groups are families with children in the context of fulfilling parental responsibilities and protecting the interests of the child. In clarifying the essence of the concept of "difficult life circumstances," it is reasonable to conclude that the existence of such circumstances in the life of an individual/family does not in itself confirm the need for social services. This is established during the assessment procedure as a legal fact based on the results of the interaction between the

social manager/social worker and the individual/family. In fact, the legislator has defined a list of circumstances that may cause vulnerability or lead to difficult life circumstances. The presence of one of these circumstances in the life of a person/family is a criterion for classifying them (the person/family) as belonging to the relevant vulnerable social group. The fact that a person/family belongs to one of the social groups does not mean that all members of that group are provided with the same or identical social services. In each case of receiving information about a person/family in a situation that may cause vulnerability or difficult living conditions, the community social manager identifies and assesses the case to determine the most effective/necessary response. In each individual situation, not only the circumstances themselves are assessed, but also other living conditions/circumstances of the person/family. Arguments are presented that the legislative division of social service recipients into vulnerable groups of the population and individuals/families in difficult life circumstances is conditional and has no practical application. It is proposed to provide for a single list of circumstances (factors) whose presence determines an individual/family as a subject in need of social services.

Key words: social protection, social legislation, social service recipient, vulnerable groups, recipient needs assessment, realization of the right to social services, difficult life circumstances, social group, socially eligible subjects of law.

Постановка проблеми. Об'єктивне розширення переліку складних життєвих обставин, зумовлене передусім російською воєнною агресією щодо України та її громадян, активізує необхідність критичного наукового аналізу законодавства, що регулює відповідну сферу суспільних відносин, під кутом зору визначення напрямів його удосконалення. Сфера соціальних послуг як складова соціального захисту формується та функціонує навколо соціально-правоможних суб'єктів, тож будь-які питання її реформування потрібно починати із вирішення запитів, пов'язаних із врегулювання проблемних питань реалізації права отримувачів на соціальні послуги та суб'єктів, які повноважні такі послуги надавати. У Стратегії реформування системи надання соціальних послуг орієнтованість на задоволення потреб отримувачів соціальних послуг визначено принципом її реалізації, а інвентаризація цих потреб позначена як пріоритетний етап запровадження механізму запобігання виникненню складних життєвих обставин та удосконалення системи управління, координації і взаємодії суб'єктів, що надають соціальні послуги [1].

Стан опрацювання проблематики. Правий статус отримувачів соціальних послуг розглянуто у фаховій літературі в межах загальної характеристики сфери соціальних послуг. Проблематику законодавчого закріплення питань, пов'язаних із наданням соціальних послуг з огляду на суб'єктний склад правовідносин зазначеного виду досліджували М.О. Бук [2], О.О. Гірник [3], О.В. Тищенко, С.М. Черноус [4], П.Д. Пилипенко, В.Я. Бурак, О.М. Рим [5], С.М. Синчук [6]. Деякі питання надання соціальних послуг їх отримувачам проаналізовано в межах наукових праць, присвячених юридичному механізму реалізації прав отримувачів на конкретні види соціальних послуг (В.В. Завальнюк, К.В. Бориченко, [7], О.М. Рим [8]).

Метою статті є з'ясування деяких дискусійних питань наукового та законодавчого визначення отримувачів соціальних послуг та формулювання пропозицій оновлення нормативних положень, що визначають поняття основного соціально-правоможного суб'єкта у сфері правовідносин надання соціальних послуг.

Виклад основного матеріалу. Суб'єктів, які отримують соціальні послуги позначають терміном «отримувачі соціальних послуг». Згідно з пунктом 10 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про соціальні послуги» такими є особи/сім'ї, які належать до вразливих груп населення та/або перебувають у складних життєвих обставинах [9].

Із аналізу наукових джерел [10] та законодавства [9] суб'єктами права на соціальний захист та соціальні послуги зокрема, традиційно визначають особи/сім'ї. Серед вчених ведуться дискусії щодо цілісності сім'ї як соціально правоможного суб'єкта права, чи відокремлення кожного члена такої сім'ї як самостійного отримувача конкретних видів соціального захисту.

У фаховій літературі висловлені аргументи щодо доцільності визначення на законодавчому рівні серед отримувачів соціальних також «окремі соціальні групи» [11, с. 113]. Зокрема, таку пропозицію обґрунтовує І.І. Кулі-Іванченко. Нагадаємо, що таке положення було у попередній редакції Закону України «Про соціальні послуги» (а саме 2003 року) [12]). Як приклад таких груп наведено норми щодо надання соціальних послуг особам, хворим на ВІЛ-інфекцію/СНІД. Автор звертає увагу, що загальнонаціональною цільовою соціальною програмою протидії ВІЛ-інфекції/СНІДу на 2014–2018 роки [13] передбачено формування соціального замовлення для надання соціальних послуг, спрямованих протидіяти ВІЛ-інфекції/СНІДу, тобто соціальній групі, а не окремій особі [11, с. 113]. Соціальну групу як отримувача соціальних послуг визначає також К.В. Дубнич [14]. Однак аргументів сформульованого авторського твердження не наведено.

На перший погляд, соціальну групу як цілісного отримувача соціальних послуг можна виділити на підставі норм чинного законодавства. Так, п.п. 9 п. 4 ст. 11 Закону України «Про соціальні послуги» до повноважень Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, віднесено забезпечення взаємодії надавачів соціальних послуг та юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців, які в межах своєї компетенції надають на регіональному рівні допомогу вразливим групам населення та особам/сім'ям, які перебувають у складних життєвих обставинах, та/або здійснюють їх захист [9]. А здійснення заходів для виявлення вразливих груп населення та осіб/сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах віднесено до повноважень районних у містах Києві та Севастополі державних адміністрацій, виконавчих органів сільських, селищних, міських, районних у містах (у разі їх утворення) рад (п.п. 3 п. 5 ст. 11) [9]. Вразливі групи населення, з якими здійснюється соціальна робота, згідно ст. 4 Закону України «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю» закріплено у переліку об'єктів соціальної роботи з сім'ями, дітьми та молоддю [15].

Для висловлення власної позиції щодо соціальної групи як окремого суб'єкта у сфері надання соціальних послуг, проаналізуємо поняття «соціальна група» та процедуру оцінювання потреби отримувача у соціальних послугах. Соціальною визначена група осіб, об'єднаних за спільною соціальною, демографічною або іншою ознакою, та які перебувають у складних життєвих обставинах і потребують надання їм однотипних соціальних послуг [12]. На підставі п. 3 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про соціальні послуги» робимо висновок, що вразливість як ознака групи – це перебування у найвищому ризику потрапляння у складні життєві обставини через вплив несприятливих зовнішніх та/або внутрішніх чинників. Найвищий ризик потрапляння у складні життєві обставини, поряд із вже наявними в житті суб'єкта такими обставинами, визначено кваліфікуючою ознакою потреби у наданні соціальних послуг також Порядком організації надання соціальних послуг (абз. 1 п. 2) [16].

Закон України «Про соціальні послуги» не закріплює переліку суб'єктів, які є у складі вразливої групи населення, а отже, можуть претендувати на отримання соціальних послуг. Такий перелік закріплено абз. 18 п. 4 постанови Кабінету Міністрів України № 587 [16]. Основну частину такої групи становлять сім'ї з дітьми в контексті виконання батьківських обов'язків та дотримання інтересів дитини (наприклад, сім'ї, де: триває процес розлучення батьків і вирішується спір між матір'ю та батьком щодо визначення місця проживання дітей, участі батьків у їх вихованні; батьки є трудовими мігрантами; дітей з яких влаштовано в сім'ю патронатного вихователя тощо). Надання сім'ям з дітьми особливої уваги у суспільстві є важливим аспектом діяльності соціальної держави, адже відсутність у членів родини внутрішніх та зовнішніх ресурсів, підтримки спеціалістів, може призвести до виникнення складних життєвих обставин [17, с. 150].

Воєнна агресія, в умовах якої вже тривалий час живуть особи /сім'ї в Україні також безумовно є чинником вразливості населення, про що свідчать у норми законодавства (абз. 18 п. 4) [16]. Внутрішнє переміщення особи/сім'ї, участь у стримуванні збройної агресії та збереженні територіальної цілісності держави, позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії, сексуального насильства, проживання на тимчасово окупованих територіях тощо зумовлюють потребу таких осіб/сімей в отриманні державної підтримки, пріоритетне місце серед заходів якої займають ті, що спрямовані на соціальний захист у різних його проявах (виплати, допомоги, пільги, послуги, забезпечення житлом та ін).

Щодо розуміння поняття складних життєвих обставин, то відповідно до п. 15 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про соціальні послуги» такими є обставини, які негативно впливають на життя, стан здоров'я та розвиток особи, функціонування сім'ї, які особа/сім'я не може подолати самостійно [9]. Такими обставинами Закон України «Про соціальні послуги» називає похилий вік; часткову або повну втрату рухової активності, пам'яті; невиліковні хвороби, хвороби, що потребують тривалого лікування; психічні та поведінкові розлади, у тому числі внаслідок вживання психоактивних речовин; інвалідність; бездомність; безробіття; малозабезпеченість особи; поведінкові розлади у дітей через розлучення батьків; ухилення батьками або особами, які їх замінюють, від виконання своїх обов'язків із виховання дитини; втрата соціальних зв'язків, у тому числі під час перебування в місцях позбавлення волі; жорстоке поводження з дитиною; насильство за ознакою статі; домашнє насильство; потрапляння в ситуацію торгівлі людьми; шкоду, завдану пожежею, стихійним лихом, катастрофою, воєнними (бойовими) діями, терористичним актом, збройним конфліктом, у тому числі тимчасовою окупацією, сексуальним насильством, пов'язаним із збройною агресією Російської Федерації проти України, примусовим переміщенням або депортацією, вимушеним внутрішнім переміщенням, позбавленням особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України [9].

Однак, сама по собі наявність цих обставин у житті особи/сім'ї не підтверджує потребу в соціальних послугах. Така встановлюється під час процедури оцінювання як юридичний факт за

результатом взаємодії соціального менеджера/фахівця із соціальної роботи із особою/сім'єю, що звернулися самостійно чи про них повідомили суб'єкти виявлення за результатами проведеної соціальної роботи (суб'єкти проведення соціальної роботи) чи здійснення ними основного виду діяльності (заклади охорони здоров'я, заклади освіти, служби у справах дітей, Пенсійного фонду України та ін.) (абз.1 п.7) [16]. Правовий статус суб'єктів, порядок та строки їх взаємодії, а також документи, які формуються за результатами взаємодії визначено постановою Кабінету Міністрів України, прийнятою на основі та на виконання Закону України «Про соціальні послуги» [16]. Потреби кожного отримувача об'єктивуються у Акті оцінки потреб сім'ї/ особи (абз. 1 п. 8), на підставі якого приймається рішення про зміст та обсяг потреби [16].

Фактично, законодавець визначив перелік обставин, настання яких може спричинити вразливість суб'єкта або потрапляння його у складні життєві обставини. Наявність однієї із таких обставин у житті особи/сім'ї є критерієм зачислення її (особи/сім'ї) до відповідної вразливої соціальної групи. Наприклад, якщо особа втратила житло і не має іншого придатного для проживання житлового приміщення, вона (особа) належатиме до соціальної групи бездомних громадян; особа, набувши інвалідність – до соціальної групи осіб з інвалідністю і т. п. Водночас, вітчизняне законодавство проголошує принцип індивідуального підходу (п. 11 ч. 1 ст. 3 Закону України «Про соціальні послуги» [9]; абз. 4 ст. 5 Закону України «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю» [15], абз. 6 ч. 1 ст. 4 Закону України «Про соціальну адаптацію осіб, які відбувають чи відбули покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк» [18]) врахування соціальних потреб осіб/сімей, зокрема осіб з інвалідністю, вагітних жінок, дітей, недієздатних осіб, осіб похилого віку, незалежно від статусу та соціальної групи (п. 8 ч. 1 ст. 4 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» [19]). Приналежність особи/сім'ї до однієї із соціальних груп не свідчить про надання усім членам такої групи однакових чи тотожних соціальних послуг. У кожному випадку надходження інформації про перебування особи/сім'ї у ситуації, яка може спричинити вразливість чи складну життєву обставину, соціальним менеджером громади, уповноваженим виконавчим органом сільської, селищної, міської, районної в місті (у разі її утворення) ради, військовою адміністрацією населеного пункту (у разі її утворення), районними в м. Києві та Севастополі держадміністраціями, проводиться виявлення та оцінювання випадку для визначення найбільш ефективного/потрібного реагування. У кожній індивідуальній ситуації оцінюється не лише сама обставина, а й інші умови проживання/перебування особи, сім'ї; майновий та сімейний стан, вік та інші обставини, наявні у повсякденному функціонуванні та життєдіяльності особи. Отримана інформація є базовою для прийняття рішення про надання чи відмову у наданні соціальних послуг та формування найбільш сприятливого комплексу заходів, спрямованих підтримати особу, допомогти їй подолати негативні наслідки або ж пристосуватися до нових умов життєдіяльності. Тому, з огляду на зазначене, критично оцінюємо наукові пропозиції про виокремлення вразливої соціальної групи окремою одиницею в системі отримувачів соціальних послуг та відповідні законодавчі положення. Пропонуємо законодавство України про соціальні послуги привести у відповідність до законодавчої дефініції поняття «отримувач соціальних послуг», яким позначено фізичну особу або сім'ю та вилучити із положення щодо соціальної групи як самостійного отримувача соціальних послуг.

З урахуванням індивідуального підходу до надання соціальних послуг населення та враховуючи вище зазначене, висновуємо про недоцільність розмежування отримувачів соціальних послуг на тих, котрі належать до вразливих груп населення та тих, що перебувають у складних життєвих обставинах.

По перше, Закон України «Про соціальні послуги» та інші нормативно-правові акти не регламентують окремого переліку соціальних послуг, які надаються особам/сім'ям з числа вразливих груп населення та тим, котрі перебувають у складних життєвих обставинах. У ст. 16 Закону України «Про соціальні послуги» закріплено класифікацію соціальних послуг, залежно від спрямування (мети надання); за типом (прості, комплексні, комплексні спеціалізовані); за місцем надання; за строком надання (екстрено (кризово), постійно, тимчасово, одноразово). Окремо деталізовано перелік базових соціальних послуг (ч. 6 ст. 16 Закону України «Про соціальні послуги») [9].

По-друге, чинники, які зумовлюють складні життєві обставини та ознаки вразливості є схожими, а подекуди ідентичними. Наприклад, ухилення батьками або особами, які їх замінюють, від виконання своїх обов'язків із виховання дитини (обставина, яка свідчить про перебування сім'ї у складних життєвих обставинах) може проявлятися через декілька зовнішніх проявів: систематичне самовільне залишення дітьми місця проживання; систематичне без поважних причин не відвідування дітьми закладів освіти; намір жінки відмовитися від новонародженої дитини; перебування дітей у закладах інституційного догляду та виховання. Ці чинники законодавець розглядає лише як потенційний ризик потрапляння у складні життєві обставини, а осіб, які за-

знали впливу цих чинників – як вразливі групи населення. Перебування у складних життєвих обставинах через шкоду, завдану збройним конфліктом водночас розцінюється як приналежність до вразливих груп населення (особи, які брали участь у захисті безпеки населення та інтересів держави у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України; члени сімей загиблих (померлих) ветеранів (війни), Захисників і Захисниць України; особи, які проживають на тимчасово окупованій території України та періодично перебувають на території України; особи, стосовно яких встановлено факт позбавлення особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України (абз. 38–40 п. 4) [16].

Наведені вище аргументи та приклади законодавчих норм, на нашу думку, свідчать, що поділ отримувачів соціальних послуг на вразливі групи населення та осіб/сімей, котрі перебувають у складних життєвих обставинах є умовним та не має свого практичного застосування.

Визначення комплексу заходів, що складають зміст соціальної послуги як реагування на індивідуальні соціальні потреби особи/сім'ї відбувається за результатами оцінювання індивідуального випадку. А обсяг та зміст соціальних послуг, які отримуватиме суб'єкт, не залежить від приналежності особи/сім'ї до певної юридично класифікованої категорії. Тому, пропонуємо відмовитися від нормативної концепції поділу отримувачів соціальних послуг на вразливі групи населення та осіб, які перебувають у складних життєвих обставинах, а також від диференціації чинників, які можуть призвести до такого поділу. Доцільно передбачити єдиний перелік обставин (чинників), наявність яких визначає особу/сім'ю як суб'єкта потреби соціальних послуг. З урахуванням зазначеного, пропонуємо внести зміни до п. 10 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про соціальні послуги» та поняттю «отримувачі соціальних послуг» надати наступного змісту. Це – особи/сім'ї, щодо яких за результатами оцінювання потреб у соціальних послугах підтверджено потребу та визначено перелік соціальних послуг, які відповідають встановленій потребі, зумовленій складними життєвими обставинами, визначеними цим Законом.

Зміст Закону України «Про соціальні послуги», інших законів та підзаконних нормативно-правових актів привести у відповідність до законодавчого визначення поняття «отримувач соціальних послуг».

Висновки. Підсумовуючи, пропонуємо передбачити єдиний законодавчий перелік обставин (чинників), наявність яких визначає особу/сім'ю як суб'єкта потреби соціальних послуг. З урахуванням зазначеного, вважаємо за доцільне внести зміни до п. 10 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про соціальні послуги» та визначити поняття «отримувачі соціальних послуг» як – особи/сім'ї, щодо яких за результатами оцінювання потреб у соціальних послугах підтверджено потребу та визначено перелік соціальних послуг, які відповідають встановленій потребі, зумовленій складними життєвими обставинами, визначеними цим Законом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про схвалення Стратегії реформування системи надання соціальних послуг: розпорядження Кабінету Міністрів України від 8 серпня 2012 р. № 556-р. / База «Законодавство України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/556-2012-p?find=1&text=стандарт#w1_4.
2. Бук М.О. Соціальне замовлення у сфері надання соціальних послуг. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія ПРАВО. 2021. Випуск 66. С. 113–117. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/245025/242772>.
3. Гірник О.О. Щодо проблеми удосконалення законодавства України про соціальне обслуговування. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Юридичні науки. 2014. № 810. С. 231–236. URL: <https://science.lpnu.ua/uk/law/vsi-vypusky/vypusk-1-pomer-8104-2014>.
4. Тищенко О.В., Черноус С.М. Підтримане проживання та догляд вдома як базові соціальні послуги, що надаються вразливим категоріям населення у територіальних громадах в Україні. *Право і суспільство*. № 5. Т.1. 2025. С.132-140. URL: <http://pravoisuspilstvo.org.ua/index.php/archiv?id=199>.
5. Пилипенко П.Д., Рим О.М., Бурак В.Я. Стандарти соціального захисту осіб з інвалідністю: новели законодавства України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 11. С. 222–225. URL: http://www.lsej.org.ua/11_2023/51.pdf.
6. Синчук С.М. Соціальні послуги та організаційно-правові форми їх надання. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія ПРАВО. 2024. Випуск 84: частина 2. С. 137–142 URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2024/09/20-1.pdf>.
7. Бориченко, К.В., Завальнюк, В.В. (2025). Поняття та нормативне забезпечення соціальних послуг догляду. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*, (46), 391-396. URL: <https://nzlubp.org.ua/index.php/journal/article/view/1813>.

8. Рим О.М. Правове регулювання захищеного працевлаштування в Україні в контексті міжнародних стандартів соціальної інклюзії. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2025. № 11. С. 128–132. URL: http://lsej.org.ua/11_2025/28.pdf.
9. Про соціальні послуги : Закон України від 17 січня 2019 № 2671-VIII / База «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text>.
10. Синчук С.М. Правосуб'єктність сім'ї у правовідносинах соціального забезпечення. *Науковий Вісник міжнародного гуманітарного університету*. Серія Юриспруденція. 2014. № 8. С. 209–212. URL: <https://www.vestnik-pravo.mgu.od.ua/index.php/arkhiv-nomeriv?id=41>.
11. Кулі-Іванченко І.І. Реформування законодавства про надання соціальних послуг шляхом соціального замовлення в контексті розбудови в Україні соціальної держави. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. Серія ПРАВО. 2023. Випуск 75: частина 1. С.110-114. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/275555>.
12. Про соціальні послуги: Закон України від 19 червня 2003 № 966-IV (втратив чинність) / База «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/966-15/ed20160221#n27>.
13. Про затвердження Загальнонаціональної цільової соціальної програми протидії ВІЛ-інфекції/СНІДу на 2014–2018 роки: Закон України від 20 жовтня 2014 № 1708-VII. / База «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1708-18#Text>.
14. Дубич К.В. Сучасна система надання соціальних послуг України. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2015. № 3. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=821>.
15. Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю: Закон України від 21 червня 2001 № 2558-III / База «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2558-14#Text>.
16. Порядок організації надання соціальних послуг: Постанова Кабінету Міністрів України від 1 червня 2020 р. № 587. / База «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/587-2020-%D0%BF#Text>.
17. Протас О.Л. Трансформація інституту сім'ї як чинник умов сімейного виховання. *Вісник післядипломної освіти. Серія «Педагогічні науки»*. 2020. № 4. С. 136–153. URL: <https://ojs.uem.edu.ua/index.php/vpo/article/view/133/321>.
18. Про соціальну адаптацію осіб, які відбувають чи відбули покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк : Закон України від 17 березня 2011 № 3160-III / База «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3160-17#Text>.
19. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 7 грудня 2017 № 2229-VIII / База «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>.

Дата першого надходження рукопису до видання: 10.01.2026
Дата прийняття до друку рукопису після рецензування: 26.01.2026
Дата публікації: 2.02.2026